

Nota van Antwoord zienswijzen
aardwarmte winningsplan Vierpolders

Versie 24 juni 2021

Kenmerk: 21055098

Volg-nr.	Zienswijze-nr.	Onderdeel	Onderwerp
1			<i>Planmatig beheer</i>
1a	003	Zienswijze	Indiener is van mening dat in het winningsplan ten onrechte effecten van het nabijgelegen geothermie project in Tinte niet genoemd zijn.
		Antwoord	Wat betreft deze zienswijze merkt de minister op dat bij de behandeling van een nieuwe aanvraag wordt gekeken naar de interactie met de bestaande situatie. De aanvraag instemmingsbesluit winningsplan Vierpolders dateert van april 2019. De aanvraag instemmingsbesluit winningsplan Oostvoorne (geothermieproject Tinte) dateert van medio 2020. De voorgenomen aardwarmtewinning bij Tinte betreft dus een nieuwere aardwarmtewinning in een gebied waar de aardwarmtewinning Vierpolders al actief is. Bij de beoordeling van het geothermieproject Tinte zullen de mogelijke interactie en effecten op het systeem Vierpolders beoordeeld dienen te worden, andersom is dat niet het geval.
1b	001	Zienswijze	Indieners vragen zich wat het begrip 'opsporingsvergunning koolwaterstoffen' inhoudt en wat dit betekent voor de direct omgeving.
		Antwoord	Een opsporingsvergunning koolwaterstoffen is een marktordenende vergunning die de houder ervan het alleenrecht geeft in een bepaald gebied naar koolwaterstoffen (te weten: olie en gas) te zoeken. Met een opsporingsvergunning koolwaterstoffen mag geen winning van olie en/of gas plaatsvinden. Het hebben van een opsporingsvergunning geeft de houder ervan het recht om te gaan boren en puttesten uit te voeren. Daarvoor dienen ook andere vergunningen aangevraagd en verkregen te worden, zoals een omgevingsvergunning. Voor de directe omgeving betekent dit dat er, indien er daarvoor de noodzakelijke vergunningen verleend worden, uitsluitend middels het uitvoeren van proefboringen naar koolwaterstoffen gezocht mag worden. Het hebben van een opsporingsvergunning koolwaterstoffen alleen is niet voldoende om te mogen winnen. Daarvoor zijn ook een winningsvergunning en een instemmingsbesluit met een winningsplan noodzakelijk.
1c	006	Zienswijze	Indieners vragen zich af wat de gevolgen zijn van de nabijheid van olie- en gaswinningslocaties van de project locatie Vierpolders.
		Antwoord	In het instemmingsbesluit op het winningsplan Vierpolders is opgenomen dat SodM opmerkt dat de dichtstbijzijnde producerende olie- en gasvelden zich op iets minder dan 10 km afstand van de projectlocatie Vierpolders bevinden. SodM acht de kans op interferentie met deze voorkomens echter klein. Dit betekent dat er geen cumulatieve effecten van deze projecten zal ontstaan. Daarnaast is in het winningsplan Vierpolders opgenomen dat er binnen de temperatuur- en druk-invoedsfeer van het doublet in Vierpolders momenteel geen mijnbouwactiviteiten in het kader van olie- en gaswinning zijn. Daarom wordt er geen nadelige ondergrondse interferentie verwacht.
		Conclusie	Bovenstaande zienswijzen met betrekking tot planmatig beheer geeft geen aanleiding om het ontwerp-instemmingsbesluit Vierpolders op dit onderdeel te wijzigen.

2			<i>Bodemdaling</i>
2a	002, 003, 006	Zienswijze	Indieners zijn van mening dat de in het winningsplan aangegeven verwachte bodemdaling als gevolg van de aardwarmtewinning in Vierpolders niet voldoende is onderbouwd.
		Antwoord	In het winningsplan heeft Hydreco beschreven dat de verwachte bodemdaling na 35 jaar productie nihil/niet meetbaar zal zijn. Deze conclusie is getrokken op basis van een referentietest die aantoont dat er drukcommunicatie is tussen de injectie- en de productieput. TNO-AGE geeft in het advies aan dat de vergunninghouder de bodemdaling op circa 3,4 mm over 35 jaar productie heeft berekend. Bovendien heeft TNO-AGE de maximale bodemdaling ten gevolge van de winning van aardwarmte modelmatig berekend op 4,4 mm bij het verlopen van de winningsvergunning in 2052. De conclusie van TNO-AGE komt daarmee overeen met die van de indiener van het winningsplan.
2b	002, 003, 005, 006	Zienswijze	Indieners geven in hun zienswijze aan dat het geothermie in Vierpolders vergeleken kan worden met de aardgaswinning uit het Groninger gasveld.
		Antwoord	Wat betreft deze vergelijking merkt de minister op dat er geen sprake is van enige overeenkomst tussen de winning van aardwarmte in Vierpolders en de gaswinning uit het Groningen-gasveld. In tegenstelling tot gaswinning wordt er bij aardwarmtewinning netto geen massa uit de ondergrond onttrokken. Het formatiewater dat wordt geproduceerd, wordt weer terug geïnjecteerd in de ondergrond. Hierdoor blijft de massabalans van de ondergrond gelijk. De bodemdaling bij aardwarmtewinning ontstaat door afkoeling van het gesteente door de her-injectie van het afgekoelde formatiewater. Deze bodemdaling door aardwarmtewinning is in de orde van millimeters, waar gaswinning voor enkele tientallen centimeters bodemdaling kan zorgen.
2c	003	Zienswijze	Indiener geeft aan dat de minister niet over voldoende kennis van de ondergrond zou beschikken om een besluit te kunnen nemen over het winningsplan Vierpolders.
		Antwoord	Bij de beoordeling van het winningsplan betreft de minister de expertise van verschillende adviseurs. TNO en SodM controleren de bodemdalingsberekeningen zoals die zijn beschreven in het winningsplan en betrekken daarbij de meest recente data en wetenschappelijke kennis. Naast TNO-AGE en SodM vraagt de minister de betrokken provincie(s), gemeente(n) en waterschap(pen) voor advies uit hun de regionale en lokale kennis met betrekking tot natuur, milieu en veiligheid. De Tcbb geeft advies over de verwachte bodembeweging en eventueel verwachte schade. Tot slot geeft de Mijnraad één overkoepelend advies op het ingediende winningsplan, waarin alle eerder uitgebrachte adviezen worden meegenomen. Deze kennis bij elkaar wordt door de minister voldoende geacht om een besluit te nemen ten aanzien van de vier aspecten waar dit besluit betrekking op heeft: planmatig beheer van de ondergrond, veiligheid en schade, en natuur en milieu. Hierdoor kan het instemmingsbesluit op basis van voldoende en gedegen onderbouwing worden genomen.

2d	002, 003, 004, 006	Zienswijze	Indieners zijn van mening dat, doordat er gas aan het geproduceerde formatiewater wordt onttrokken en afgekoeld water wordt geïnjecteerd in de ondergrond, een volume-afname in de ondergrond tot bodemdaling zou kunnen leiden.
		Antwoord	Ten aanzien van het afgekoelde water dat terug wordt geïnjecteerd in de ondergrond, geeft de minister aan dat uit berekeningen volgt dat de volumeverandering circa 2 procent is. In vergelijking met de hoeveelheid formatiewater dat in het reservoir zit is dat heel erg weinig en heeft nagenoeg geen effect op de reservoirdruk op diepte. Wat betreft het onttrekken van gas aan het geproduceerde formatiewater, stelt de minister dat er bij Vierpolders sprake is van een gesloten massabalans. Dit betekent dat het onttrokken water volledig wordt geïnjecteerd waarbij de beperkte hoeveelheid onttrokken bijvangst aan aardgas wordt gecompenseerd door gelijkwaardige beperkte injectie van CO ₂ in het retourwater van de injectieput. De hoeveelheid geïnjecteerde CO ₂ is 50 gram/m ³ water wat wordt geproduceerd.
		Conclusie	Bovenstaande zienswijzen met betrekking tot bodemdaling geeft geen aanleiding om het ontwerp-instemmingsbesluit Vierpolders op dit onderdeel te wijzigen.

3			Bodemtrilling
3a	003	Zienswijze	Indieners zijn van mening dat onzekerheden van de modellen van de ondergrond en de berekeningswijze gecontroleerd moeten worden met een gevoelig, ter plaatse opgesteld, trillingmeet systeem.
		Antwoord	Een dergelijk gevoelig meetsysteem is reeds aanwezig. In Nederland wordt met behulp van het meetnetwerk van het KNMI de ondergrond gemonitord op seismiciteit. In Zuid-Holland zijn er meerdere meetstations. Het dichtstbijzijnde meetstation van het KNMI staat in Maassluis (NL.ZH01) en ligt op ongeveer 9 km van de aardwarmte-installatie Vierpolders. Daarnaast ligt er bij Spijkenisse (NL.ZH04) en Naaldwijk (NL.ZH06) nog een meetstation op ongeveer 13 km van de aardwarmte-installatie Vierpolders. Met dit meetnetwerk is het mogelijk om bevingen vanaf een magnitude 1,0 te detecteren en te lokaliseren in de omgeving van Vierpolders. Bevingen met een dergelijke magnitude zijn aan het oppervlak niet voelbaar door mensen. Op de website https://www.knmi.nl/nederland-nu/seismologie/stations van het KNMI is informatie te vinden over de meetstations. Ook zijn hier de live seismogrammen van alle meetstations uit te lezen. Het seismisch meetnetwerk van het KNMI staat permanent aan en monitort 24 uur per dag, 7 dagen per week de gehele Nederlandse ondergrond.
3b	001, 002, 005	Zienswijze	Indieners vragen zich af wat de te verwachten bodembeweging als gevolg van het aardwarmteproject Vierpolder zal zijn.

		Antwoord	Het aardwarmtesysteem Vierpolders valt in de laagste seismische risicocategorie voor de huidige systeemconfiguratie. Categorie laag heeft betrekking op de seismische dreiging ofwel de kans dat er een aardbeving kan optreden. Dat betekent dat het zeer onwaarschijnlijk is dat er een voelbare aardbeving zal optreden ten gevolge van de aardwarmte winning.
		Conclusie	Bovenstaande zienswijzen met betrekking tot bodemtrilling geeft geen aanleiding om het ontwerp-instemmingsbesluit Vierpolders op dit onderdeel te wijzigen.

4			<i>Schade door bodembeweging</i>
4a	001, 002, 003, 004, 005, 006	Zienswijze	Indieners vragen zich af welke maatregelen getroffen worden om de veiligheid van omwonenden gerelateerd aan schade door bodembeweging te borgen.
		Antwoord	In het winningsplan oordeelt de minister dat, gelet op het winningsplan Vierpolders, het toetsingskader uit de Mbw en de adviezen van de adviseurs, het passend is dat Hydreco geen extra maatregelen voorstelt ter voorkoming van schade door bodembeweging in het winningsplan Vierpolders. Uit berekeningen van Hydreco en TNO-AGE blijkt dat de verwachte bodemdaling bij het project Vierpolders na 35 jaar productie maximaal 4,4 mm is. Daarnaast valt de aardwarmtewinning bij het project Vierpolders in de laagste risicocategorie volgens berekeningen van Hydreco, TNO-AGE en SodM. Daarbij acht de minister het aanwezige seismische meetnet van de KNMI in deze situatie toereikend voor het waarnemen van eventuele bodemtrilling. Tot slot beschrijft de Tcbb in het advies dat de kans op bevingen en aanverwante schade klein is. Op basis van deze adviezen komt de minister tot de winning veilig kan plaatsvinden.
		Conclusie	Bovenstaande zienswijze met betrekking tot schade door bodembeweging geeft geen aanleiding om het ontwerp-instemmingsbesluit Vierpolder op dit onderdeel te wijzigen.

5			<i>Natuur en milieu</i>
5a	R007	Zienswijze	Indiener is van mening dat in het ontwerp-instemmingsbesluit onvoldoende wordt ingegaan op het zoveel mogelijk beperken van het gebruik van hulpstoffen om nadelige gevolgen voor het water te voorkomen. Ook zijn indieners van mening dat de processen periodiek getoetst zouden moeten worden aan de best beschikbare technieken. Indieners geven aan dat in het geval van onderhoud en calamiteiten eventuele lozingen op het nabijgelegen oppervlaktewater en/of op de (gemeentelijke) riolering plaats kunnen vinden, waarbij nadelige gevolgen ontstaan voor het aquatisch milieu en/of de goede en doelmatige werking van de zuivering verstoord kunnen worden.

		Antwoord	<p>De minister stelt dat onderhoudswerkzaamheden op de projectlocatie, vragen met betrekking tot de best beschikbare technieken en zienswijzen met betrekking tot de eventuele lozing op het nabijgelegen oppervlaktewater buiten het toetsingskader van het winningsplan vallen.</p> <p>In de aanvraag en het ontwerp besluit wordt beschreven welke hulpstof en in welke dosering die wordt toegepast. Hulpstoffen dienen te voldoen aan REACH, een verordening van de Europese Unie die is vastgesteld om de gezondheid van mens en milieu beter te beschermen tegen gevaren die van chemische stoffen uitgaan en om het concurrentievermogen van de chemische industrie in de EU te versterken. Middels het moeten voldoen aan REACH wordt tevens voldaan aan het voldoen aan de genoemde best beschikbare technieken.</p> <p>Voor het lozen op oppervlaktewateren of riolering moet de aanvrager over een vergunning beschikken om te mogen lozen of voldoen aan algemene lozingsnormen zoals opgenomen in Algemene maatregelen van Bestuur (AmvB). Deze vergunning kan worden afgegeven door het waterschap. Wanneer het waterschap van mening is dat lozing schade aan natuur en milieu kan veroorzaken, kan het waterschap de vergunning weigeren. Het afvalwater zal dan per as moeten worden afgevoerd naar een verwerker of een rioolwater zuiveringsinstallatie (RWZI) indien die het afvalwater kan verwerken. Hierover worden afspraken gemaakt tussen de aanvrager en de RWZI.</p>
5b	001, 004, 006	Zienswijze	Indiener vraagt zich af wat er met het gas, dat als bijvangst met de aardwarmte wordt geproduceerd, gebeurt.
		Antwoord	De operator beschrijft dat het in het water opgeloste gas door middel van een ontgassingsinstallatie wordt afgescheiden en het warme water wordt vervolgens gefilterd. Het afgescheiden gas wordt gedroogd en vervolgens geleid door een wkk installatie en/of verstoekt in de ketel. Na scheiding en behandeling wordt het gas dus gebruikt als brandstof.
5c	001	Zienswijze	Indieners vragen zich af wat het calamiteitenplan is rond de opslag van inhibitors en wie verantwoordelijk is voor de veiligheid rond de inhibitors.
		Antwoord	Voor het gebruik van corrosie inhibitors en andere mijnbouwhulpstoffen zijn regels en voorschriften opgesteld voor het gebruik ervan. Deze regels en voorschriften zijn opgenomen in de omgevingsvergunning en dus niet in het winningsplan. Hiermee valt deze zienswijze buiten het toetsingskader van het winningsplan. Bij de beoordeling van de aanvraag voor de omgevingsvergunning wordt het type stof, en de wijze waarop deze wordt opgeslagen op de mijnbouwlocatie getoetst op mogelijke veiligheidsrisico's en worden er eventueel voorschriften opgelegd in de omgevingsvergunning. Als een operator een andere stof wilt gebruiken, of een andere hoeveelheid, dan moet de operator een aanvraag indienen om de omgevingsvergunning te wijzigen waarbij wederom de gevolgen van de wijziging getoetst worden op veiligheidsrisico's. Het SodM houdt toezicht op het opslag en gebruik van mijnbouwhulpstoffen.

5d	001, 005	Zienswijze	Indieners zijn van mening dat de putten niet aan de meest recente eisen voldoen en vragen zich af hoe de directe omgeving wordt geïnformeerd over de periodieke controle van de putten.
		Antwoord	Voor het toezicht op de aardwarmtewinning geldt er een veiligheidssysteem voor de putten: het <i>Well Integrity Management System</i> (hierna: WIMS). Hiermee worden de putten in de gaten gehouden voordat deze mogelijk kunnen gaan lekken. Jaarlijks dient de operator een rapportage over de putintegriteit aan SodM en de minister voor te leggen. Daar bovenop dient Hydreco gebreken en afwijkingen te melden bij SodM. Afhankelijk van de eventuele gebreken zijn er termijnen voor het verhelpen van deze afwijkingen. Het WIMS er is om te voorkomen dat er lekkage optreedt omdat door monitoring van de wanddikte de integriteit van de verbuizing in de gaten gehouden wordt zodat er tijdig kan worden opgetreden in het geval van afwijkingen. Mocht uit deze monitoring blijken dat er een grenswaarde voor de wanddikte van de verbuizing bereikt wordt, dan moet de productie worden stilgelegd en het deel van de verbuizing moet dan gerepareerd worden. In een extreem geval, mocht er tóch lekkage optreden, moet ook meteen de productie stil gelegd worden en reparatiewerkzaamheden uitgevoerd worden. SodM houdt steekproefsgewijs toezicht op het opvolgen van het WIMS.
5e	005, 006	Zienswijze	Indieners vragen zich af wat de gevolgen van de aardwarmtewinning zijn voor de grondwatervoorraden ten behoeve van drinkwatervoorziening ter plaatse en of er in dat opzicht monitoring plaatsvindt. Ook vragen zij zich af of er niet geboord wordt in kwetsbare gebieden, of de putten voldoende beschermd zijn tegen erosie en corrosie, of de drinkwatervoorziening niet in gevaar komt en of er tussentijds geëvalueerd wordt aan de hand van metingen.
		Antwoord	In het winningsplan is te lezen dat het winningsgebied Vierpolders niet is gelegen binnen een milieubeschermingsgebied voor grondwater of een strategische drinkwaterreserve, zoals vastgelegd in de Provinciale milieuverordening. Het ligt op circa 5 km afstand van het Natura 2000 gebied Voorne's Duin. De putten doorboren geen drinkwater aquifers binnen een grondwaterbeschermingszone of waterwingebied. Wat betreft de putintegriteit heeft Hydreco een beheerssysteem opgezet: het WIMS, waarmee o.a. procesbesturings- en beveiliging (monitoring) voor de dagelijkse procesvoering wordt uitgevoerd. Wat betreft de tussentijdse evaluatie aan de hand van metingen: de integriteit van de putten wordt periodiek gecontroleerd en gerapporteerd. De minister verwijst naar het antwoord op zienswijze 5d in deze Nota van Antwoord. Gezien de geringe bodemdaling die wordt verwacht als gevolg van de winning van aardwarmte van maximaal 4 mm in het diepste deel van de bodemdalingskom na een productieduur van 35 jaar, worden er geen effecten op de waterhuishouding als gevolg van de bodemdaling door de winning van aardwarmte verwacht. De berekende bodemdalingskom strekt zich niet uit tot een Natura 2000-gebied of ander milieubeschermingsgebied, zoals een grondwaterbeschermingsgebied of waterwingebied. Om die reden verwacht de minister - mede gelet op de adviezen van de decentrale overheden - geen nadelige effecten op natuur en milieu door de aardwarmtewinning in de gemeente Vierpolders.
		Conclusie	Bovenstaande zienswijzen met betrekking tot natuur en milieu geven geen aanleiding om het ontwerp-instemmingsbesluit Vierpolders op dit onderdeel te wijzigen.

6			<i>Overig</i>
6a	001, 002, 004, 006	Zienswijze	Indieners vragen zich af hoe de winning van aardwarmte plaats kon vinden zonder instemming op een winningsplan en hoe in de toekomst gewaarborgd wordt dat dit niet langer voorkomt.
		Antwoord	<p>In 2019 heeft de minister erkend dat de huidige vergunningensystematiek zoals vastgelegd is in de Mijnbouwwet niet passend is voor geothermie (kenmerk: DGKE / 19265357). In het winningsplan Vierpolders beschrijft de minister dat deze situatie is ontstaan doordat een nadere invulling van het aardwarmte winningsplan niet is vastgelegd in lagere regelgeving. Om dit knelpunt op te lossen is, op basis van de Mijnbouwwet en -regelgeving in 2019 een format ontwikkeld voor een aardwarmte winningsplan (kenmerk: DGKE-W/19086831). Dit format is op 1 april 2019 aan alle vergunninghouders verzonden met het dwingende verzoek om voor 12 april 2019 een winningsplan conform dit format aan te leveren bij het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (hierna: EZK).</p> <p>Met het onderhavige instemmingsbesluit op een aardwarmte winningsplan komt een einde aan een tijdelijke situatie waarbij aardwarmte werd gewonnen zonder ingestemd winningsplan. Tijdens de bovengenoemde tijdelijke situatie is door de operator wel planmatig gewerkt binnen de randvoorwaarden die zijn opgenomen in de winningsvergunning en/of WABO-vergunning, waarbij ook de maandelijkse productie- en injectiecijfers, mee-geproduceerd gas en hoeveelheden warmte aan TNO-AGE is gerapporteerd. Door SodM is gedurende de tijdelijke situatie verscherpt toezicht gehouden op de winning van aardwarmte vanuit het oogpunt van veiligheid, schade en milieu.</p>
6b	001	Zienswijze	Indieners vragen zich af welke maatregelen genomen worden om het omgevingsmanagement te verbeteren en wat de directe omgeving hiervan kan verwachten.
		Antwoord	<p>De minister is zich bewust van de omgeving waarin mijnbouwactiviteiten plaatsvinden. Het winningsplan wordt op basis van de adviezen getoetst en gewogen aan de hand van de in de Mijnbouwwet opgenomen toetsingsgronden. Uitsluitend die onderdelen van een advies die relevant zijn voor de beoordeling van een aanvraag aan de hand van de in de Mbw opgenomen gronden, kunnen door de minister bij zijn besluit worden betrokken en kunnen eventueel leiden tot voorschriften aan het besluit. Onderdelen van een advies die zien op andere zaken dan waar de toetsingsgronden op zien, zoals bijvoorbeeld de wijze van communicatie met omwonenden, kunnen formeel juridisch geen rol spelen in het besluit van de minister en leiden dus niet tot het opnemen van een voorschrift in het besluit.</p> <p>De minister merkt op dat verschillende overheden hebben geadviseerd om de zorgvuldig en transparant te communiceren met de omgeving. De minister onderschrijft dat communicatie zowel door Hydreco, als door de minister naar omwonenden zorgvuldig, transparant en publieksvriendelijk moet plaatsvinden, zodat omwonenden goed worden geïnformeerd over de (gevolgen van de) warmtewinning. De minister zal daarom zorgdragen voor een goede en transparante communicatie over het besluitproces, waaronder de organisatie van de</p>

			<p>informatieavond voor omwonenden. In overleg met brancheorganisatie Geothermie Nederland spoort de minister operators aan om voortvarend omgevingsmanagement uit te voeren en de omgeving goed te informeren over hun activiteiten. Zo heeft Geothermie Nederland in 2019 de Gedragscode Omgevingsbetrokkenheid bij Aardwarmteprojecten gepubliceerd. Hierin is onder andere opgenomen hoe de leden van Geothermie Nederland de omgeving willen betrekken bij de voorbereiding en realisatie van aardwarmteprojecten. Tot slot heeft de minister als bevoegd gezag voor vergunningverlener geothermie de verplichting om de omgeving van de projecten voldoende te informeren en deze verplichting geldt ook voor operators.</p>
6c	001, 004	Zienswijze	<p>Indieners stellen dat het aardwarmteproject Vierpolders tot geluidsoverlast leidt en vragen zich af welke maatregelen genomen worden om geluidsoverlast te beperken.</p>
		Antwoord	<p>De door de indieners genoemde zaken vallen buiten het toetsingskader van het winningsplan. De minister geeft aan dat het aspect geluid onderdeel is van het beoordelingskader van de omgevingsvergunning voor de inrichting Vierpolders. In de omgevingsvergunning zijn geluidsnormen opgenomen om overlast zoveel mogelijk te voorkomen. Het SodM houdt hier toezicht op.</p> <p>Bij vermoeden van overlast als gevolg van mijnbouwactiviteiten kan daar melding van gemaakt worden bij het SodM. Het SodM zal deze melding onderzoeken en komt vervolgens met een oordeel of mijnbouw de oorzaak is van de overlast en of de mijnbouwactiviteiten in dat geval de in de omgevingsvergunning opgelegde geluidsnormen overschrijden. Mocht gedegen onderzoek uitwijzen dat dat het geval is, dan zal het SodM op basis daarvan actie ondernemen. Bewoners kunnen voor klachten het nummer van SodM bellen: 088 8333 555 of mailen naar info@sodm.nl. Meer informatie hierover staat onder het kopje "Vragen van burgers" op de website www.sodm.nl/contact.</p>
6d	003	Zienswijze	<p>Indieners geven aan dat klachten rechtstreeks ingediend moeten kunnen worden bij een onafhankelijke instantie, en niet bij vergunningverlener SodM. Daarnaast moet er, aldus de indieners, een klachtenprocedure komen met behandelingstermijnen en boetes bij overschrijding van de termijnen.</p>
		Antwoord	<p>De minister merkt op dat SodM geen vergunningverlener is, maar onafhankelijk toezichthouder op de energiewinning in Nederland. Wat betreft de te volgen procedure bij een vermoeden van overlast als gevolg van mijnbouwactiviteiten, verwijst de minister naar het antwoord op de hierboven genoemde zienswijze.</p> <p>Als er een vermoeden ontstaat dat er schade is opgetreden naar aanleiding van de winning van aardwarmte op de project locatie Vierpolders, verwijst de minister naar zienswijze 4a in deze Nota van Antwoord.</p>

			Wat betreft het instellen van een klachtenprocedure geeft de minister aan dat het iedereen altijd vrij staat een klacht in te dienen over een project of de procedure. Hiervoor kan men contact opnemen met het ministerie of SodM.
6e	005	Zienswijze	Indieners menen dat de winning van aardwarmte en aardgas ten koste gaat van het woon- en leefklimaat.
		Antwoord	<p>Om tot het concept-instemmingsbesluit te komen, heeft de minister advies ingewonnen bij verschillende adviseurs. Iedere adviseur is expert in een ander gebied. Uit deze adviezen blijkt dat er geen nadelige effecten van aardwarmtewinning voor de omgeving worden verwacht. Op basis van deze adviezen is de minister van mening dat aardwarmtewinning bij het project Vierpolders veilig kan plaatsvinden.</p> <p>Bovendien omvat het instemmingsbesluit de effecten van het ondergrondse handelen. De mogelijke effecten op woon en leefklimaat van de ondergrondse activiteit zijn feitelijk beschouwd via de onderdelen bodemdaling, bodemtrilling en effecten op milieu (grondwater) en natuur in het winningsplan beschreven. Op basis daarvan concludeert de minister dat de ondergrondse activiteit geen onacceptabele effecten heeft op de omgeving.</p>
		Conclusie	Bovenstaande overige zienswijzen geven geen aanleiding om het ontwerp-instemmingsbesluit Vierpolders te wijzigen.